

„Život Gotšalkův“

Léta od vtělení Slova 1184. 18. února odešel se světa vzpomínaný a vždy vzpomínání hodný opat Gotšalk, aby žil v nebi ve věčné odměně. Tento první otec želivského kostela, nejslavnější a nejlepší z českých opatů, byl větší ctí pro stav duchovní než duchovním stavem sám ctěný. Za svých dnů *se zalíbil Bohu*¹ a *byl shledán spravedlivým*,² *jeho památka je požehnaná*,³ ačkoli se ho nedotkla chvála doby právě tím, čím si zasloužil věčnou památku. *Olej rozlitý jméno jeho*,⁴ jméno dobře známé po Čechách, Moravě a Rakousku, ba po celém našem řádu, ačkoli byl podle svého soudu nejnižší ze všech. Nenašel se v naší době nikdo jemu podobný, kdo by tak *hledal Hospodina, Boha otců našich*,⁵ s tak neúnavnou horoucností srdce, s tak neukojitelnou touhou, že ani do poslední hodiny nikdy nemohl být shledán nijak vlažným. Jeho život dopodrobna neznám, ale to málo, co vypravuji, jsem poznal jednak z vyprávění starších, kteří ho od počátku znali, jednak z jeho vlastních úst, něco jsem také viděl na vlastní oči, neboť jsem byl jeho kaplanem, třebaže posledním, jak vzhledem k době, tak také vzhledem k zásluhám života.

Jeho otcem byl Berner, matka se jmenovala Herka, oba byli ministeriálové kostela sv. Petra v kolínské diecési, dosti proslulí rodem, ale mnohem proslulejší zbožným životem. Když jim Bůh nadělil takového syna, dali ho na vzdělání do škol v Kolíně, kde studoval a dobře prospíval, a tak bezúhonně zde trávil své chlapectví, že ho již tehdy spolužáci nazývali jakýmsi prorockým příjmením hned opat, hned mnich.

Když dospěl v mladíka a byl již výtečně vzdělán v gramatice, poslali ho rodiče do Paříže, a tam několik let studoval svobodná umění,⁶ maje v úmyslu, jak nám potom říkal, po dokončení svobodných umění věnovat se lékařství a nikdy se nepřestat vzdělávat, dokud by nedosáhl vrcholu lidského vědění. Zatím když mu bylo téměř dvacet let, vrátil se domů, aby si opatřil prostředky na výdaje, a při přípravách k návratu ho přepadla velmi těžká horečka a také vřed na krku, a tak tímto bičem zasažen zvenčí a v nitru navštíven Pánem, ihned se proměnil v jiného člověka a jeho přání se změnila v jiné, a tak pohrdl světem, pohrdl světskými naukami a zaslíbil se přístavu klášternímu. A co si umínil ve zbožné mysli, tak se stalo skutkem.

Přišel tam nenadále na pokyn Boží vytoužený host, steinfeldský probošt jménem Ebervin, muž dokonale zbožný, maje s sebou jednoho svého kanovníka jménem Jindřich, učeného muže

¹ *Srv. Sír 44, 16: Henoch se líbil Bohu a byl přenesen do nebes.*

² *Srv. Sír 44, 17: Noe byl shledán zcela spravedlivým, a proto se v době Božího hněvu stal výkupný.*

³ *Srv. s. 1, pozn. 3; Sír 45,1.*

⁴ *Srv. Pís 1, 3: Příjemně voní tvé oleje, nejčistší olej – tvé jméno. Proto tě dívky milují.*

⁵ *Srv. 2 Pa 14, 3: Judovi poručil, aby se dotazoval Hospodina, Boha svých otců, a plnil zákon a přikázání; 14, 6: Dotazovali jsme se Hospodina, našeho Boha, dotazovali jsme se ho a on nám dopřál klid na všech stranách.*

⁶ *To znamená sedm svobodných umění, která byla základem pro veškeré další studium. Dětila se na trivium (gramatika, rétorika, dialektika) a kvadrivium (aritmetika, geometrie, astronomie, muzika).*

a zkušeného lékaře, který se potom pod týmž opatem Gotšalkem, o němž mluvíme, stal horlivým zakladatelem louňovického kostela, ti tam tedy tehdy přišli, s radostí vyslyšeli mladíkovu žádost a slíbili mu přijetí. Protože však byli právě na cestě do Prémontré a on byl po tak těžké nemoci dosud značně slabý, chtěl ho probošt nechat doma, dokud se nevrátí, ale pan Jindřich to viděl jinak a pravil proboštovi: „*Protože je známo, že srdce mladíka je jako loď na mořských vlnách, neodkládejte,*“ řekl, „*nýbrž svaté přání ihned vyplňte, protože, ačkoli vzbuzuje dobrou naději, ačkoliv má čestnou povahu, přece se musíme obávat vratkosti věku.*“ Na ta slova ho ihned poslal do Steinfeldu, aby oblékl sváté roucho. Jaké byl po jeho přijetí pokory, jaké svatosti a jak stoupaje po stupních ctnosti zpíval zpěv stupňový,⁷ není v mých silách vyložit, žil totiž nejen bez hříchu, ale i bez poskvrny bezúhonně před Bohem i lidmi a mezi svými bratry zůstával nejen bez stížností na sebe, ale i s jejich přízní. Tak žil po třináct let a během té doby vystoupil s kněžstvím jak na stupně ctností, tak i církevních hodností.

V oněch dnech za panování krále Konráda v říši Římanů a za vlády knížete Soběslava v Čechách přijal Zdík, jinak i Jindřich, blahé paměti biskup olomoucký, s hojným proudem slz, jak se vypráví, naše roucho, které uviděl v Jerusalemě nad hrobem života, zřekl se tam jak 1137 požívání masa, tak i ostatních požitků života a přinesl zmíněnému knížeti i Čechům nového člověka i nový řád. A když kníže brzy nato zemřel, založili jeho nástupce vznešený Vladislav jakož i jeho manželka, vysoce urozená Gertruda, sestra výše řečeného krále Konráda, podnětem i povzbuzením svrchu řečeného biskupa, novému řádu nový kostel a vystavěli překrásnou stavbu na hoře Strahově, změnivše její jméno na horu Sión, přičemž s nimi výborně spolupracoval též biskup, hlavně ve věcech duchovních, a shromažďoval, odkudkoli mohl, řeholní bratry, kterým do čela postavil nejprve nějakého Blažeje.

Když se však s určitostí dozvěděl o zřízení premonstrátského řádu, že zde je počátek řádu, že odtud pochází učení řeholního života, ihned tam po poradě se samotnými zakladateli a po jednomyslném usnesení poslali a požadovali konvent ze steinfeldského domu. A ačkoli v té době nebyl náš řád ještě rozšířen, planul velikou horlivostí jak v Prémontré, tak i ve všech kostelech našeho řádu a obzvláště v kostele steinfeldském, který neměl, ani nemá v řeholi druhého podobného. Přilákání jeho přelíbeznou vůní vládcové zemí tehdy s radostí všude zakládali nové kláštery a povolávali řádové osoby k osvětlení svých provincií. Mezi nimi i ti zakladatelé, o kterých je právě řeč, podali svou žádost nejprve ke kapitule, potom k steinfeldskému kostelu a oč zbožně žádali, toho dosáhli s plným úspěchem, neboť steinfeldskému proboštovi bylo uloženo, aby vyřídil jejich záležitost a povolil, oč žádali. List

---

⁷ Stupňový zpěv se zpíval při mši mezi četbou z epištoly a evangelia, od 9. století se pro něj užívá také názvu *graduale*, protože se zpíval na stupních (*gradus*) tribuny.

kapituly zmíněnému biskupovi hledej, je-li libo, na konci knihy, která má název *Listy Ivonovy*,⁸ a tam je najdeš.

Potom probošt, muž bohobojný, neotálel s tím, co doslal poručeno, nýbrž přibral s sebou bratry a pana Gotšalka, kvůli němuž toto zaznamenáváme, a odebral se do Čech, přišel do Prahy, byl s úctou přivítán, zavázal se přijmout to místo a nakonec tam při svém návratu domů zanechal ze své strany zmíněného Gotšalka s bratry, aby připravili konventu příbytky prozatím dřevěné. Když byly hotovy, vrátil se opět po roce týž probošt a přivedl s sebou konvent kleriků spolu s opatem, kterého si zvolili a který se jmenoval Gezo, a ten by byl rád u sebe podržel pana Gotšalka, ale jeho probošt mu rozkázal, aby se vrátil do Steinfeldu a očekával tam, co mu bylo od Boha předurčeno.

A nepokládám za nevhodné, jestliže stručně vyložím, jak týž Gezo,⁹ první strahovský opat, dospěl nejprve ve Steinfeldu k obrácení. V tom totiž bude zjevné milosrdenství Pána, který podivuhodnými způsoby povolává své předurčené. Když byl Gezo v Kolíně kanovníkem a kustódem hlavního kostela, muž bohatý a rozmařilý, zdálo se mu jedné noci, že jeho bratří spolukanovníci sedí jakoby v kruhu a on uprostřed nich, když tu stanul před nimi jakýsi člověk hrozného vzezření, jenž metlou, kterou držel v ruce, udeřil prvního do hlavy, potom druhého, potřetí třetího, a tak všechny po sobě tu i tam po jeho pravici i levici, a když chtěl nakonec uhodit i jeho, vyhnul se ráně, a tak se probudil. Po tomto vidění následovala jejich smrt a všichni v krátké době odešli z tohoto světa, a to v tom pořádku, v jakém byli ve snu udeřeni. Ten, jak to viděl, ze strachu před smrtí uprchl jako *před tváří jednorozce*¹⁰ a uchýlil se do Steinfeldu do klášterního přístavu, a tam žil spravedlivě a podle řehole až do dne, kdy přijal opatství. Tentýž Gezo byl vskutku muž dokonale řádný a příčinlivý, pečlivý správce jak ve věcech světských, tak i duchovních, veliký horlitel pro kázeň, podle jehož ustanovení dosud vzkvétá a dodnes je spravován strahovský kostel. *Tak je jeho památka požehnána*,¹¹ protože po smrti nezemřel a jeho stále se oživující skutky o něm vždy mluví. Ale o tom již dosti. Nyní se vraťme k pořádku vyprávění, abychom promluvili o opatu Gotšalkovi, jak se vrátil do Čech a při jaké příležitosti dosáhl želivského opatství.

---

⁸ *Jedná se o dnes nedochovaný zřejmě strahovský kodex, který však byl předlohou pro kodex pražské kapituly G XXXI z 15. století. Na jeho konci se nachází několik listů jejichž adresátem je většinou Jindřich Zdík, nebo se ho alespoň nějakým způsobem týkají, zmíněný list srv. CDB I, s. 135-136, č. 133; Ivo (kolem 1040-1115/6) byl biskupem v Chartres a patřil mezi přední vzdělance a církevní myslitele doby.*

⁹ *Strahovským opatem byl od roku 1143, zemřel 20. září někdy před rokem 1167.*

¹⁰ *Ohlas žalmu Ž 22, 22: Zachraň mě ze lví tlamy, před rohy jednorozců! Ve Starém zákoně bývá jednorozec symbolem zvláštní moci, síly a nevladatelnosti, od dob církevních otců pak symbolem Krista nebo Krista ukřižovaného Židy a později i symbolem čistoty Panny Marie.*

¹¹ *Srv. s.1, pozn. 3; Šír 45,1.*

Všem obyvatelům Čech je známo, že prvním zakladatelem želivského kláštera byl jakýsi opat, jménem Reinard, řádný člen černého řádu,¹² který se pustil do hustého hvozdu, proměnil les v pole a vybudoval tam dosti pohodlný kostel ke cti svatého Petra apoštola, jež dal vysvětit rukama pana Oty, pražského biskupa,¹³ a jak se patří ho dokončil. Stavěl také baziliku k počtě svatě Marie vždy Panny, dovedl ji až do poloviny lodi a podobně ji dal posvětit biskupským požehnáním. Po těchto a takových znamenitých činech, když již na tom místě vynaložil mnoho času i práce, přece po smrti pražského biskupa Oty očernili někteří, nevím, s jakým záměrem, některé z jeho mnichů u Daniela Pražského, tehdy zvolence, z mnoha velikých provinění, a ten v přílišné důvěře v jejich slova, nechtěje věc ani vyšetřovat ani pominout, rozčílil se tak prudce, že nad opatem i nad mnichy, kteří se ani nepřiznali, ani nebyli usvědčeni, vynesl neodvolatelný rozsudek vypovězení ze země. A poněvadž se mu náš řád na Strahově velmi líbil, přál si podle jeho vzoru přetvořit dům želivský, poslal poselství do Steinfeldu a žádal odtamtud konvent s opatem na místo, které měl, jak říkal, příjemné, uprázdňené, vhodné pro klášter, ale zcela pomlčel o osobách, které měly být vyhnány.

Povím to krátce, obdržel, co žádal, a když byli vybráni bratři a jednalo se o volbě opata, padl první los na převora Adolfa, muže velmi zralého a svatého, který ale za žádnou cenu nechtěl vyhovět, zapřísahal je a zaklínal se ve jménu Pána Ježíše, aby od něho upustili, a když ani tak nepřestávali, nýbrž na něho naléhali, poukazující na závazek poslušnosti, zvolil mezi dvěma protivenstvími to, které se mu zdálo menším, a raději chtěl být na tu chvíli neposlušným než na sebe vzít břemeno, které se mu zdálo nesnesitelné. Za to provinění později přišel s obnaženými rameny a bos do kapituly, pokorně přijal trest metlou podle kázně našeho řádu a dal tím dobrý příklad mladším, aby se nikdo nevyhýbal trestu, když upadne do viny. Když se tedy vzdali naděje, že s ním něco pořídí, všichni se společně obrátili na pana Gotsalka, bratří ho zvolili, potom sevřeli otěžemi poslušnosti, a on, muž pokorný a mírný, nebyl s to odporovat jim ani řízení Božimu, konečně se vydal s bratry sobě přidělenými na určenou cestu, přišli do Mohuče, kde je měl očekávat pan Daniel, který tam měl být vysvěcen, ale zatím, protože již vysvěcen byl, odjel. Zanechal však některé jiné, aby je očekávali s dostatečným počtem koní, aby ho na nich následovali, a když je první noc po příchodu spatřili, začali se mezi sebou přit, kdo by měl na kterém jet. Tu zloději v noci spor rozhodli, ukradli téměř všechny koně a ukončili tak spor i jízdu. Když nastalo ráno, ve svých rukou nenašli nic a nelze vypovědět, s jakou námahou a bídou se dostali uprostřed zimy po Narození Páně ohromnými závějemi až do Prahy a na Strahov. Jejich příchod připadl na dobu okolo svátku svatého Fabiána a Šebestiána.

20.1.1149

¹² Reginarda z Met zřídil v Želivu kolem roku 1144 na biskupské půdě útulek pro benediktinské mnichy.

¹³ Ota byl biskupem v letech 1140-1148.

Když příštího dne, totiž v den blahoslavené Anežky, byl opat Gotšalk požádán, aby kázal slovo Boží, mezi jinými slovy, která pronesl, vztáhl na sebe i výrok svatého Ambrože,¹⁴ a narážející na látku podle doby svého obrácení, takto promluvil: „*Blahoslavená panna Anežka,*“ pravil, „*jejíž svátek dnes slavíme, ztratila smrt v třináctém roce svého věku a našla život, já jsem však v týchž letech života naopak život ztratil a našel smrt.*“ Léty života nazval ta, od kdy začal žít v Bohu, nikoliv ta, která strávil ve světské marnosti, a všech jich pak mohlo být dohromady asi třiatřicet let. A když nějaký čas pobýli na Strahově, dověděli se tam z určité zprávy, že místo jejich povolání prý není prázdné a že před svým příchodem prý musí vyhnat jeho staré obyvatele. Těžce to nesli a oznámili to biskupu Danielovi, a ten prý jim dal takovou odpověď: „*Nevyháníme je kvůli vám,*“ pravil, „*ale kvůli jejich pokleskům, protože, i kdyby vás nebylo, chtěl bych raději, aby tam spíše vyli vlci, než aby tam bydleli takoví.*“ Tak biskup trval na svém rozsudku, oni tedy byli vypovězeni¹⁵ a naši jsou jejich nástupci až do dnešního dne. Tak se seběhlo a v takovém pořádku pokračovalo jejich vyhnání a uvedení našich, zda správně nebo nesprávně, to mi nepřísluší soudit, to je věcí biskupovou. Proto, jestliže někdo neví, jaké právo má pražský biskup v želivském kostele, věz, že jako si v jiných kostelech osobuje diecézní právo, tak v želivském si osobuje právo patronátu, a to prý se stalo směnou, tehdy totiž, když pražský biskup pan Ota dal starému knížeti Soběslavovi Podivín výměnou za Želivský Újezd.¹⁶

Potom naši bratři přišli do Želiva, jak bylo pověděno, a nelze ani uvěřit, jak veliký hlad, jak veliký nedostatek všech věcí nakonec vytrpěli, protože mniši, kteří byli vypuzeni, jakoby schválně všechno odnesli, všechno spotřebovali, nelišili se nijak od plenícího nepřítele, pouze s tím rozdílem, že nezapálili stavení. Ani biskup Daniel, který je tam uvedl, jim neprokázal nikdy žádné milosrdenství, aby jim udělil almužnu, jakoby bylo dost pouze na tom, že je poslal do prázdného statku. Ale *ten, kdo krmí ptactvo nebeské,*¹⁷ neopustil své pokorné služebníky, nýbrž živil je nejprve almužnami poddaných,¹⁸ potom, a to co nejvíce, prostřednictvím olomouckého biskupa pana Jindřicha, o kterém jsem se zmínil výše. Ten, když chtěl slavit Narození Páně v Jeníkově a dozvěděl se o chudobě oněch otců od bratří, které k němu poslal opat Gotšalk, pohnut milosrdenstvím, poslal jim celé své zásoby, které tam v hojném množství měl, a velmi

¹⁴ *Narážka na sv. Ambrože, biskupa milánského (340-397).*

¹⁵ *Asi v polovině ledna roku 1149.*

¹⁶ *Podivín na jižní Moravě původně patřil pražskému biskupovi. Po zřízení olomouckého biskupství r. 1063 připadly olomouckému biskupovi statky pražského biskupa na Moravě. O Podivín se však mezi oběma vedly neustálé spory. Až úsilím Jindřicha Zdíka připadl roku 1144 z rozhodnutí Konráda III. Olomouci. Pražského biskupa Otů pak za Podivín odškodnil Vladislav II., nikoliv Soběslav I., tím, že mu daroval Želivský Újezd.*

¹⁷ *Srv. Mt 6, 26: Pohledte na nebeské ptactvo: neseje, nežne, nesklízí do stodol, a přece je váš nebeský Otec živí. Což vy nejste o mnoho cennější.*

¹⁸ *Slovem pauperes, v původním smyslu chudí nebo chudina se v této době označovali také lidé stojící v protikladu k svobodným a bohatým, kteří byli naopak potentes, mocní. Přidrželi jsme se proto překladu poddaní.*

štedře je obcerstvil. Učinil to jednou i častěji. Ale takového přítele a tak věrného utěšitele jim předčasně odňala nepřátelská smrt, neboť zemřel v příštím létě 25. června, *pln dobrých skutků a almužen*.¹⁹ Ten na smrtelném loži poslal panu Gotšalkovi na znamení a na památku nejpřímějšího přátelství dvě destičky ze slonoviny, jednu s překrásnými vyřezávanými obrázky, druhou pak potaženou voskem a jakoby připravenou k psaní, poroučeje duši jakož i svůj skon do rukou modliteb jeho a jeho bratří. S tím napsal i dva stejné listy, které jsem pokládal za vhodné zde připojit:

Panu Gotšalkovi, ctihodnému bratru a opatu ze Želiva, ubohý a nemocný Jindřich. Do Vašich rukou poroučíme svého ducha, protože podle vůle Boží stíženi prudkou chorobou poznáváme, že jsme se přiblížili k smrti. Pokorně a snažně prosíme Vaši bratrskou lásku, o které dobře víme, že každému ochotně prokazuje laskavou službu, abyste ve svých modlitbách stále vzpomínal také na naši hříšnou duši.

Panu Gotšalkovi, ctihodnému želivskému opatu, a ostatním bratřím, milovaným v Kristu, Jindřich, ubohý a nemocný, zmůže-li něco modlitba ubohého a nemocného. Protože láska Boží velebnosti podle své milostivé dobrotivosti potrestala naše tělo, trestajíc je bičem svého navštívení, ale přece je dosud nevydala smrti, neodkládali jsme oznámit to Vaší neposkvřenosti, neboť ve Vás před ostatními smrtelníky máme největší naději ohledně své duše. A protože podle Apoštolova výroku: *koho miluje Otec, toho napomíná, a trestá každého člověka, kterého přijímá*,²⁰ vychází naší pokoře nemalá útěcha, ať už nám bude navraceno dřívější zdraví, nebo ať podle rozhodnutí nebeské vůle, které nikdo nemůže odporovat, budeme odloučeni od těla, pokorně a snažně prosíme, abyste v modlitbách Vaší svatosti neopomíjel vzpomínat také na nás, třebaže hříšníka.

Toto je Jindřich, jinak Zdík, sedmý biskup olomouckého kostela, výkvět biskupů oné doby, muž přemilý Bohu a velmi dobře známý na obou dvorech, totiž na papežském i císařském, sloup a světlo Čech i Moravy za dnů svých, jemuž Morava co do zbožnosti a čestnosti neměla podobného biskupa. S jeho pomocí a radou, jak bylo výše řečeno, byl založen strahovský kostel, jakož i litomyšlský, jež nazval horou Olivetskou, nadto byl také obnoven hradištský u Olomouce²¹ našim řádem, který tam uvedl. O jeho almužnách bude vyprávět nejen želivský, ale každý kostel svatých. Spravoval pak svatou církev Boží jako pastýř a biskup čtyřia dvacet let a šťastně zesnul s otci svými a byl pochován v kostele hory Sión, jak si vždy přál. Na jeho šťastnou památku ustanovil opat Gotšalk svým bratřím slavnostní přísluhování ve výroční den jeho smrti nejen službami Božími, ale také tělesnými požitky, například medem, rybami, bílým chlebem a podobným. Jeho duše nechť odpočívá v pokoji, amen.

Po vzpomínce o pamětihodném biskupovi u příležitosti vyprávění o opatu Gotšalkovi se vracím tam, kde jsem odbočil, a budu vypravovat o jeho životě a také o jeho drahé smrti,

¹⁹ *Srv. Sk 9, 36: V Joppe žila učednice jménem Tabita, řecky Dorkas. Konala mnoho dobrých skutků a štedře rozdávala almužny.*

²⁰ *Srv. Žd 12, 6: Koho Pán miluje, toho přísně vychovává, a trestá každého, koho přijímá za syna.*

²¹ *Klášter v Hradisku u Olomouce byl založen již v roce 1078 znojemským knížetem Otou I. a jeho manželkou Eufemií. Kolem poloviny 12. století z něj byli vyhnáni jeho původní obyvatelé, totiž benediktinští mniši, a na jejich místo byli uvedeni premonstráti. Na kolik se na této změně podílel Jindřich Zdík, není jisté.*

protože mu ji daroval ten, jemuž věrně sloužil. Je málo toho, co jsem pověděl o jeho životě výše, a málo, cokoli nyní přidám. Od lůna své matky zachoval prý křestní košili neposkvrněnou, nikdy od té doby, co se uchýlil v přístav klášterní, neochladl v původní zbožnosti, tak jak to mnozí bohužel činí, zasažen láskou ke Kristu a zpívaje zpěv stupňový, krácel vždy s úspěchem od ctnosti ke ctnosti. Za všech dnů svého života byl na všech hodinkách denních i nočních v chóru první i poslední, ale nespal ani nepodřimoval jako mnozí, nýbrž bděl a bedlivě zpíval žalmy Pánu. Mimo kanonický zpěv nikdy nevynechával hodinky k svaté Trojici, jakož i k Duchu svatému, nadto se účastnil kajících žalmů s litaniami a patnácti stupňů s vigiliemi devíti čtení,²² jakož i větší komendace²³ a také každodenního shromáždění. Tělesné práci se nikdy nevyhýbal a v tom nad míru a nad své síly sužoval své ubohé tělo, nikdy si neodpočinul nebo nesedl, když byl unaven, ani nepil, když měl žízeň, přestože jiní pili, pouze při snídani nebo při obědě, a i to velmi skrovně. Po zimních nešporách a letní kolaci²⁴ nepromluvil na nikoho ani slovo, ledaže to bylo náhodou velice třeba a ve stoje a stručně, ale od kompletoře až do konce kapituly²⁵ neviděli jsme ho nikdy mluvit, ledaže snad ze dvou příčin, z nichž jedna byla hodina smrti někoho umírajícího, druhá napomínání zpovídajícího se, to jest, když se mu někdo zpovídal ze svých hříchů. Nelze vypovědět, s jakou mírností, s jakou jemností slov, dobrotivostí srdce, nevyslovitelným milosrdenstvím dával takové napomenutí. Každému, kdo zhřešil, ale kál se, neukládal pokání vyměřené počtem let podle přísných kánonů, ale evangelické pokání: *Jdi a nehřeš více*²⁶ měl vždy v ústech a vždy v srdci.

Mše svaté sloužíval bez ustání a během čtyřiceti let nikdy úmyslně nevynechal ani den, jak jsem se dozvěděl od něho i od jiných, kdy by neobětoval Syna Otcí. Této službě Boží tak oddal své srdce, že se nedal, ať doma nebo venku, nikdy žádným pohodlím nebo nepohodlím, zaneprázdněním nebo volnou chvílí odvrátit od úmyslu, aby každý den nepřistoupil k oltáři Božimu, který rozradostňoval jeho mladost, a aby tam neobětoval své stáří. A když ho na dlouhých cestách jeho společníci, nepočkavše na něho, předešli, sám šel potom v jejich stopách až k příbytku, a protože Pán řídil cesty jeho, často předstihl ty, kdo ho předhoni. Měl stálý zvyk, že vždy ráno sloužil mši po první hodině, kromě největších svátků, kdy sloužil v konventě po třetí hodině, a na cestě, kdekoli by přenocoval, tam sloužil, nebo, nebyl-li tam

---

²² Vigilie (bdění) byly původně noční modlitby, které se konaly před různými významnými svátky. Ve 12. století se posunuly až na časné ranní hodiny a ujal se pro ně název matutina. Zde zřejmě jedná již o tento případ, protože matutinum má devět lekcí (čtení). Na jiném místě již Jarloch používá přímo názvu matutinum.

²³ Komendace byla původně mše nebo modlitba za zemřelé.

²⁴ Nešpory probíhaly asi hodinu před západem slunce a kolace byla společná promluva, kterou konal opat v kapitulní síni. Nešpory v zimě připadly zhruba na stejnou dobu jako kolace v létě.

²⁵ Kompletoř byla večerní modlitba. Kapitula se konala ráno v kapitulní síni po primě po skončení ranní mše a zpovědi. Kapitula se konala také večer, ta však spočívala v četbě ještě před kompletoří, což by zde nedávalo smysl. Zde je třeba kapitulu chápat v onom prvním významu, což znamená, že Gotšalk mlčel celou noc.

²⁶ Srv. J 8, 11: Ježíš řekl: „Ani já tě neodsuzuji. Jdi a už nehřeš!“

kostel, šli jeho kaplani napřed a připravili mu vše v nejbližším kostele, který se naskytl. Proto s ním nosili přenosný oltář s veškerým příslušenstvím potřebným ke mši, aby, kdyby někde náhodou buď nebyl kostel nebo kdyby byl scházel vysvěcený oltář, proto přece nepřišel o bohoslužebné svátosti, ve kterých se velmi zalíbilo Bohu a jeho Duchu.

A jestliže byl někdy nucen tu svatou službu opominout, velmi se rmoutil pod nátlakem nočního vidění a onoho dne bylo jeho srdce nepokojné, dokud se příštího rána nevrátilo ihned k sobě. *Nalezl vskutku drahocennou perlu, kterou, když všechno prodal, získal,*²⁷ a z lásky k ní potlačoval žádosti tohoto světa jako mrvu. Aby ji podržel, chtěl mít srdce své prsto nejen zášti a závisti, nýbrž také hněvu a pomstychtivosti. Jeho povaha však byla taková, že se snadno rozčílil a vzplanul jako sláma, ale jeho hněv byl chvilkový, nikoliv trvalý, *slunce nad ním nezapadlo,*²⁸ ani u něho nezůstal přes noc. Všichni, kdo ho znali, vědí, že hojně odpouštěl, že snadno promíjel i těžká provinění, jakmile se ten, kdo zhřešil, vrhl na zem a řekl: „*Pane, zhřešil jsem.*“

Vždyť nejvíce u něho platila slova Apoštola, který pravil: *Umrtněte údy své*, atd.²⁹ Neboť se zřekl veškeré péče o tělo od té doby, co přišel k obrácení, nejedl maso, nekoupal se v lázních, neoblékl plášť a spodky, ale ani neměl potřebu jíst jemnější nebo upravenější jídla než kterýkoli nejmenší z jeho bratří. K tomu se postil o chlebu a o vodě dvakrát nebo třikrát v týdnu a rovněž o slavných vigiliích svatých, a když věděl, že to nebude moci na cestě splnit jak pro tělesnou únavu, tak proto, že bude obtěžován prosebníky, když věděl o nastávající cestě, předcházal tomu a zeslaboval své ubohé tělo tužšími posty. Na cestě nikdy nespal na polštáři, neužíval prostěradla, nejedl v škapulíři³⁰ nebo v kukle, aby si někdy ulehčil v přílišném vedru, nýbrž vždy v kápi, nikdy neporušil řádový půst pro nějakou nutnost nebo na něčí naléhání, pokud to snad neporučil nějaký prelát, a tehdy jedl nikoliv proto, že by měl chuť, nýbrž z poslušnosti.

Po návratu z cesty domů, jestliže měl s sebou opravdového hosta, jídal v komnatě, ale nespal tam, nýbrž uléhal v kostele na své pověstné lože, totiž na medvědí kůži a rohož, na nichž neležel, nýbrž seděl nebo stál, nebo alespoň polehával, a tak usínal při modlitbě na tak dlouho, jak to jeho přirozenosti stačilo. Jako chlapec jsem u něho žil skoro sedm let před jeho smrtí a za tu dobu jsem ho neviděl na jiném loži, a toho i přede mnou užíval po mnoho let, jak to dosvědčují ti, kdo ho znali od počátku.

---

²⁷ *Srv. Mt 13, 45-46: Anebo je království nebeské, jako když obchodník, který kupuje krásné perly, objeví jednu drahocennou perlu, jde, prodá všechno, co má, a koupí ji.*

²⁸ *Srv. Ef 4, 26: Hněváte-li se, nehřešte. Nechte nad svým hněvem zapadnout slunce.*

²⁹ *Srv. Ko 3, 5: Proto umrtvujeme své pozemské sklony: smilstvo, necudnost, vášeň, zlou touhu a hrabivost, která je modloslužbou.*

³⁰ *Původně součást mnišského oděvu bez rukávů, kryla ramena, záda a prsa a sahala po kotníky nebo po kolena.*

A protože *to, co nemá střídavě odpočinek, není trvalé*,³¹ z toho ustavičného postávání, posedávání a polehávání, protože svému bídnému tělu nedopřával odpočinku, jeho kolena zeslábla a také nohy a lýtka mu opuchly velikým otokem. Tuto ránu člověk Boží trpělivě snášel jako bič Otce a všechno přenecháváje Boží prozřetelnosti, nikdy na ni nepřiložil žádného léku. Mimo tyto a jiné duševní ctnosti měl i jiné znamení mučednictví, podivné sice v našich očích, ale nenapodobitelné. Trápil se dobrovolně zimou, a to tuhou, takže se ani v sebekrutější zimě v noci nikdy neohříval, totiž od kompletoře až po konec kapituly nebo alespoň po třetí hodinice spojené s kapitulou, když přece byl chatrně oblečen, nemaje, jak jsem výše pověděl, plášť, spodky, noční střevíce, spokojen s denními, které však byly bez řemínků, na hlavě nosíval místo klobouku přeložený vlněný šátek. Když jsme to viděli, po zásluze jsme se podívovali, protože, ač jsme měli celou noc teplou, jak je v Želivě zvykem, a nad to jsme byli lépe oblečeni, přesto jsme v noci jako ve dne, kdykoli se nám zlíbilo, chodívali do ohřívárny.

A domnívám se, že nesmím zamlčet, že se mezi jinými duchovními dary milosti zabýval čtením nábožných knih ve všech hodinách, které měl po chóru a tělesné práci volné, a jestliže ho někdo od této záliby zdržoval, říkával, že se mu děje nemenší křivda, než jaká se stává hladovému, když od něho odnášejí chléb. S nábožným čtením spojoval svaté rozjímání, ze kterých se vzdělával v bázni Boží a posilňoval se útěchou Ducha svatého. Díky tomu velmi vynikal v teologii nad mnohé, kteří se zdáli být mistry v učenosti, a výborné se vyznal v Písmu svatém, ačkoli jeho moudrost, protože se jí nedostávalo výmluvnosti, nemohla vyjevit sebe samu bohatou řečí.

Velmi často o něm říkával pan Cyprián, blahé paměti vratislavský biskup:³² „*Ó, kdyby byl pan Gotšalk,*“ pravil, „*tak výmluvný, jako je moudrý! Ó, kdyby výmluvnost podporovala jeho moudrost!*“ Všichni, kdo buď četli, nebo slyšeli jeho kázání, vědí, jak byl vzdělaný, přesný i důmyslný, ve výkladech Božích výroků obsažný, ale pramálo jasný, takže kdykoli měl kázání ve Steinfeldu nebo na Strahově, jeho posluchači říkali: „*Tento člověk mluvil k Bohu a k sobě, my mu nerozuměli.*“

Proto jako svatý Řehoř činí rozdíl mezi miskou a číší a naznačuje, že miska je přebohatá učenost, číše však malá a uzavřená, tak tento, o němž je řeč, byl v domě Páně nádoba svatá, nádoba čistá, nádoba plná moudrosti, a ač neměl misku přebohaté výmluvnosti, přece mu nechyběla číše spasitelného učení.³³ Neboť slovo Boží [hlásal] až do samotné své nemoci bez přestání nadšeně a neohroženě o všech nedělích a svátcích, ať doma v Želivě, nebo v Louňovicích, nebo kdekoli byl, a napodoboval v tom svatého Augustina, kterého Pán učinil

³¹ *Srv. Ovidius, Heroides (Dopisy lásky, Listy heroin) 4, 89: Co nestřídá se s klidem, trvanlivé není.*

³² *Vratislavským biskupem byl zřejmě od 1. března roku 1201 až do své smrti 16. listopadu roku 1207.*

³³ *Řehoř Veliký, Homiliae in Evangelia VI, 6.*

podobným ve slávě svatých. Dále o jeho čtení dodávám ještě tolik, že od doby, co jsem ho poznal, vždy jsem ho viděl studovat co nejvíce kánony evangelií, to jest knihu, která se nazývá *Ze čtyř jedno*,³⁴ mimo to velmi hojně čítával i knihy svatého Bernarda, opata v Clairvaux. Z těchto a takových zahrad sbíral květy mravů, klasy dobrých skutků, léčivé byliny škodlivé hadům, vydechující vůni života a kázně.

A co mám dále říci o kázni toho, jenž byl vtělená kázeň, úplná ozdoba ctnosti a vzor dokonalosti? Ale abych pomlčel o jeho nitru, o jehož kráse a statečnosti mluví jeho mravy a život, tak také navenek se choval jedním způsobem, a to velmi slušným, takže nikdo na něm nenacházel, co by mu mohl vytýkat. Vždyť co nebylo v jeho chůzi, zjevu, vystupování a tváři povznášejícího? Vždyť *kdo nezhřešil ani slovem, ten je dokonalý muž*.³⁵ Ale kdo kdy slyšel z jeho úst zbytečné slovo nebo pokyn, i když si dával dobrý pozor? Kdo kdy viděl, že by nadarmo jen pohnul rukou? Byl vůbec vážný, ale nikoliv nevlídný. Někdy veselý, nikdy nevázaný. Někdy pokojný, nikdy nečinný.

Od prvního dne svého obrácení až do konce života žil bez vlastního majetku, a to i když byl opatem. Nikdy nenosil klíč, neměl skříňku, důchod, ani plat, který by mu byl zvlášť vykázán, ale vždy se spokojil se společným živobytím a stolem, a když chtěl jít někam, ať daleko nebo blízko, a potřeboval peníze na vydání, obstarávali mu je jeho služebníci. Nebylo v jídle, nebylo v oděvu nic takového a do té míry, v čem by mohl být rozpoznán mezi ostatními bratry, a ačkoli byl představeným, ve všem se ponižoval. Těmto a takovým zálibám oddán spravoval muž Boží kostel želivský a louňovický učením svatosti, a to, co hlásal slovem, napřed ukazoval příkladem a vykonal mnoho skutkem, čeho jiní nedosáhli ani napodobením.

Vskutku již od počátku jeho příchodu sem do Čech šly za ním hodné a zbožné sestry z Dünewaldu v kolínské diecési s vyslanou stráží spolehlivých mužů, a ty umístil v Louňovicích, pečlivě je uzavřel a ve veškeré kázni vzdělával. Jejich dlouhé vyhnanství, dobrovolná chudoba a zbožný život byl tehdejší lidem jemnou vůní Kristovou a dnes je vůní života do života a bude až na věky pro budoucí milou vzpomínkou na dávnou ušlechtilost, aby šly v jejich šlépějích ty, které budou chtít s nimi mít účastenství ve slávě. Z těchto sester vznikl řízením Božím a přičiněním opata Gotšalka první konvent kostela perneggského, tak jako ze Želiva jerušský, a na těchto místech jsou až dodnes, zde panny, tam muži,³⁶ sloužící Pánu a kráčejíce ve šlépějích svého prvního pastýře podle jeho vzoru. Ostatně tyto dva kláštery začal budovat v polovici svých dní, kostel kounický však převzal na konci svých dní, to jest tři léta před smrtí, a v posledním roku svého života tam poslal sestry.

³⁴ Jedná se o knihu evangelií neboli evangeliář, který obsahoval všechna čtyři evangelia.

³⁵ Srv. Jk 3, 2: Všichni přece mnoho chybujeme. Kdo nechybuje slovem, je dokonalý muž.

³⁶ Pernegg je mužský premonstrátský klášter a Jeruš (Geras) ženský klášter téhož řádu. Oba leží v Dolních Rakousích.

Po jejich vyslání přežil jen čtyři měsíce a deset dní, jak jsem to podrobněji vyložil na svém místě výše. A tak v posledním roku svého života začal tento muž Boží nad obyčej chřadnout, při chůzi scházet a z předběžných známek tušit blížící se smrt. Jeho vnitřní já, nějakým způsobem silnější než vnější chatrnost, nutilo slabé údy sloužit duchu a vymáhalo na nich ne méně než předtím v pracích, v postech, v bděních a v ostatních věcech toho druhu. Na potvrzení toho uvádím jeden důkaz z mnoha. Poslední léto, které strávil v Želivě, se nechtěl vzdát toho, aby šel na žně za svými bratry, a když po cestě umdléval, a proto velmi často posedával, obrátil se ke mně, neboť já jsem ho provázel jako kaplan, a takto promluvil: „*Myslím, že jsi mým posledním kaplanem.*“ Když jsem mu odpověděl: „*Pane, kterak poslední, zda časem nebo zásluhou?*“ Ihned odvětil: „*O čase mluvím,*“ pravil, „*protože jsem tě našel jako posledního pomocníka před svým odchodem.*“ Zatím se naskytla příčina, aby navštívil kounický kostel, protože si ony sestry nedávno vyslané s pláčem žádaly jeho osobní návštěvu, kterou jim on laskavě slíbil.

6.12.1183

Chtěl tedy odejít v den blahoslaveného Mikuláše, a proto sloužil mši ráno před svítáním, ne sice z vlastní vůle, nýbrž omylem mým a bratra Amlunga, který mě vzbudil ze spaní, protože se domníval, že se již rozednívá. Po skončení mše se rozloučil se všemi a jako by dával poslední sbohem, odebral se nejdříve do Louňovic, potom přes Chýnov a Moravu do Kounic. Zde se zdržel několik dní a potěšil své odloučené bratry a sestry. Odtud brzy odešel a podobně poctil svou laskavou návštěvou své dcery – kostely jerušský a perneggský. Když se potom vracel domů, odbočil na Bítov k nějakým urozeným pánům, kteří mu prokazovali velikou úctu, neboť již dlouho toužili po jeho přítomnosti. Zastavil se také u olomouckého biskupa jménem Pelhřim, jenž se tehdy zdržoval u moravského markraběte Konráda, který se nazýval též Ota, aby mu vysvětlil kostel ve vesnici zvané Dašice. Ti přijali svatého muže jako anděla Božího, velmi pečlivě ho ošetřovali a snažili se mu v jeho nemoci ulevit náležitými léky, ale on to žádným způsobem nepřipouštěl. Obě tato knížata mu byla již dávno známa, již dávno mu byla oddána, více však markrabě, který, kdykoli mohl být s ním, rád poslouchal z jeho úst slovo života. Podobně i v Čechách, kolik bylo knížat, biskupů, pánů v jeho době, všichni ho ctili s velikou úctou, takže by se také na něho dobře hodilo, co se čte o každém spravedlivém: *Slavným ho učinil Bůh před tváří králů a velikým ho učinil pro postrach nepřátel*, atd.³⁷ Ale abych se vrátil k pořadí vypravování, potom se Gotšalk, překonán snažnými prosbami řečených knížat, u nich zdržel a strávil tam vánoce, a když ho konečně propustili, rozjel se do Louňovic a okolo Zjevení Páně, to jest pět týdnů po svém odchodu, se tam vrátil, těžce churav a ještě slabší, než jak odešel.

kolem
6.1.1184

³⁷ *Srv. Sír 45, 2-3: Ve slávě ho postavil na roveň svatým a učinil ho mocným, že se ho nepřátelé báli. Jeho slovy zastavil zlá znamení, oslavil ho před králi; dal mu přikázání pro jeho lid a ukázal se mu ve své slávě.*

[Největší těžkostí jeho choroby bylo stálé a téměř nepřetržité zvracení, díky kterému, pokud něco snědl, napřed jídlo vyvrhl, potom, když už nebylo jídlo, zvracel černé šťávy, což mu působilo těžké utrpení a nám přihlížejícím zarmucující podívanou. Bylo řečeno výše, že mu mnoho let před smrtí opuchly nohy a lýtka, ale jakmile sešlo svalstvo a vyčerpaly se šťávy, zůstaly toliko kůže a kosti.]

Tam, protože se choroba rozmáhala, začal jednoho dne znenadání omdlévat a lapat po dechu, jako by již měl zemřít, což když se dozvěděli starší bratři želivského kostela, totiž převor Konrád, Arnold a Křišťan, vzali rovněž mě s sebou a odebrali jsme se tam a našli jsme ho trochu zotaveného. Tu oni, když ho navštívili a potěšili, sami nemálo potěšeni, se vrátili domů, já však jsem na jeho rozkaz zůstal, abych mu pomáhal jak při mších a hodinkách, tak při každé službě světské nebo duchovní, což jsem činil, jak jsem jen mohl, až do konce. Mezitím pan Adalbert, blahé paměti strahovský opat, muž opravdu řádný a velmi schopný, když slyšel, že je jeho spoluopat Gotšalk nemocen, přišel k němu do Louňovic a vida, že se již příliš vyčerpал jak nedostatkem potravy, tak také chuti k jídlu, dlouze mu vybranými slovy radil, aby posílil tělo lepšími pokrmy, to jest masitou stravou, když ho však k tomu nepřemluvil, tu mu to poručil ve jménu Božím a svatých otců, a teprve pak uposlechl. Když mu tedy taková jídla předložili, prvního pohledu na ně se sice hrozil, potom velmi často odstrkoval podávající ruku a dával najevo, že nečiní za dost chuti, nýbrž poslušnosti. Proto také říkával, že někdy více hřešil při hrachu než nyní při mase, a naznačoval tím, že tam někdy byla hříšná žádostivost, zde že však naprosto scházela. Jen několik málo dní požíval takovou potravu, ale nikoliv tak, že by ji jedl, jako že ji spíše ochutnával nebo polévku srkal, a když se mu v ničem neulehčilo, obrátil se k nám, kdo jsme mu posluhovali, a takto promluvil: „*Vidíte,*“ řekl, „*že to nic nepomáhá, hle, vyhověl jsem sice vaší lásce, nikoliv z žádostivosti hrdla, nýbrž z poslušnosti. Ale protože se děje vůlí Boží, že se tím našemu tělu neulehčuje, nechte mne již, abych péči o tělo přenesl na ducha.*“ To řekl a potom už nechtěl masité jídlo ani vidět. Avšak jaký pocit jsme při tom mohli mít my, když jsme viděli stonat našeho otce, a to takového otce, který nás skrze evangelium všechny zplodil. Ó, jak bylo příjemné vidět ho, jak příjemné stát u něho a sloužit mu! Ó, jak bych nedal za žádný pozemský zisk část služby, kterou jsem mu naposledy prokázal!

Kdo by však mohl vhodně vylíčit nesmírný žal, utrpení a neštěstí sester, který cítily nad svým milovaným otcem, v němž měly po Pánu jedinou útěchu? Byly mezi nimi některé jeho příbuzné, jakož i dcery jeho sester, a ty, jako ho nad jiné milovaly, tak se také nad ním rmoutily, z nichž jistá Judita, dcera jeho vlastní sestry, bližší mu příbuzenstvím duchovním než tělesným, jako s ním za jeho života žila, tak i při jeho smrti spolu s ním jaksi umírala. Ty všechny, odděleny zdí od jeho pohledu a rovněž oslovení, pokládaly za velikou útěchu, že jsme jim jako

prostředníci mezi ním a jimi přinášeli od něho požehnání a zpátky odnášeli rozličné léky, a když jsme mu přikládali obklady, velmi často jsme ho prosili, aby něco pojedl. A na to on odpověděl: „*Je to bez účinku,*“ pravil, „*ale pro vaši lásku učiním, cokoli uložíte.*“ Věděl totiž, že se blíží čas jeho odchodu, neboť v té nemoci uslyšel ve snu nebeský hlas, který takto promluvil: *Pojďte, vystupme na horu Hospodinovu a do domu Boha Jákobova.*³⁸ A opět jiné noci takto: *Zaradoval jsem se, když mi řekli: Půjdem do domu Hospodinova!*³⁹

Také v jiném vidění se mu prostřednictvím zjevení Páně ukázal palác podivuhodné krásy, nesrovnatelné výšky, kam vstupovalo po ozdobném schodišti, třebaže příkrém, množství blahoslavených podle toho, jak je psáno v žalmu: *Tam nahoru vystupují kmeny,* atd.⁴⁰ Ten však, jemuž byl tento dům ukazován, aby do něho vstoupil, vida, že schody⁴¹ jsou příkré a daleko od sebe položené, neměl naděje tam vstoupit, protože nedůvěřoval svým silám a zásluhám. A tu se mu vesele zjevil svatý Bernard a podal mu dvě hole, které se nazývají berle, a opíraje se o ně, šel za ním dovnitř velmi příjemného paláce, kde zněl hlas jásání a spásy, kde zněl zpěv všech hodujících a radujících se. Dále uviděl na pravé straně toho paláce ohromný otvor na způsob klenutého oblouku, kterým vstupovali všichni, kolik jich bylo z řádu cisterciáckého, do přeskvostného sídla, a každý se usazoval jinam podle rozdílnosti příbytků v domě otcovském. Viděl to nikoliv zrakově, nýbrž v duchu, viděl to v domě vnějším, kde toužil slyšet i kázání zmiňovaného opata, a hle, týž Bernard ho vzal za ruku, vedl ho s sebou a posadil ho vedle sebe uprostřed cisterciáků. Tam takto s nimi usazen, domníval se, že je mu trochu zima, jak jsem později od něho slyšel, ale jeden z těch, co seděli vedle něho, ho přikryl velmi teplými kožešinami, a tak od něho zimu zahnal.

Toto je vidění opata Gotšalka, které, jak věřím, je pravé a od Boha jemu zjevené. To přikázal umíraje napsat na list a poslat k cisterciácké kapitule s žádostí o jejich bratrství, které také dostal. A tu je opis listu:

Svaté obci cisterciáckého řádu bratr Gotšalk, nejstarší ze starých opatů Čech a Moravy, (žádá), aby tak jako orel okřál Vašimi zásluhami a modlitbami.⁴² Čeho jsem se neodvážil za živa, po tom již umíraje toužím, totiž abych byl přijat do Vašeho přezáducího společenství. Ať Vaše svatost ráčí vědět, že jsem byl k této důvěře povzbuzen jedním viděním, ve snu jsem totiž nedávno viděl, že jsem veden k jakési veliké a podivuhodně vystavěné budově, do které jsem neměl naděje vstoupit, protože schody byly příkré tím, že byly položené daleko od sebe. A tu se náhle vesele zjevil květ a drahokam Vašeho řádu, svatý Bernard,

³⁸ *Srv. Iz 2, 3: Mnohé národy půjdou a budou se pobízet: „Pojďte, vystupme na horu Hospodinovu, do domu Boha Jákobova“.*

³⁹ *Srv. Ž 122, 1: Zaradoval jsme se, když mi řekli: Půjdem do Hospodinova domu!*

⁴⁰ *Srv. Ž 122, 4: Tam nahoru vystupují kmeny, Hospodinovy to kmeny, Izraeli na svědectví, vzdát Hospodinovu jménu chválu.*

⁴¹ *Srv. s následujícím Gotšalkovým listem.*

⁴² *Orel je už ve Starém zákoně symbolem boží lásky, síly a obrození, nebo bývá podle jednoho z mnoha výkladů přirovnáván k člověku obnovujícímu se v Kristu, protože se věřilo, že se orel jako král ptáků dožívá sta let a omlazuje se tím, že si svůj zobák obrušuje o skálu, koupe se v prameni mláďa a létá ke slunci, jehož žářem se posiluje.*

kterého jsem nikdy osobně neviděl, a ukázal mi nástroj, dvě hole, které se nazývají berle, a opíraje se o ně, šel jsem za ním dovnitř velmi příjemného paláce. Dále uviděl na pravé straně toho paláce ohromný otvor na způsob klenutého oblouku, kterým vstupovali všichni, kolik jich bylo z Vašeho řádu, do přeskvostného sídla, mne pak, který jsem se na to ve vnějším domě díval a toužil slyšet kázání ctihodného opata, mne, nepatrného človíčka, on sám vzal za ruku, odvedl s sebou a posadil vedle sebe uprostřed Vašeho konventu. Nevím, co bych jiného měl pod tím rozumět, než laskavost Vaší dobroty, pro niž si přeji, abych byl přijat do společenství Vašeho řádu, který jsem vždy miloval a který jsem se snažil napodobovat, jak jen jsem bez porušení poslušnosti mohl. Proto se vrhám k nohám Vaší svatosti a snažně prosím, abyste nehleděli na zásluhy mé maličkosti, nýbrž na nitro své lásky a ráčili mě přijmout do svého společenství.

Toto jsem stručně zmínil o jeho viděních, abych uvedl ve známost, že i on předvídal svůj skon, k čemuž připojuji pouze to, co jsem slyšel z jeho úst, když byl ještě zdravý, říkával totiž, že dříve, než se utvrdil v bázi Boží, dříve, než na sebe vzal roucho ctností, jestliže někdy náhodou v duchu ochaboval, jestliže někdy umdlával ve svatém snažení, ihned se mu ve snu zjevil některý zesnulý, o němž věděl, že dobře dokonil svůj život, a s napomenutím ho zase přiváděl na pravou cestu. Víím také z vyprávění mnohých, že se za dnů jeho mladosti onen vnitřní obyvatel jeho hrudi z něho ozýval nevýslovným sténáním a silně plakal jak při mších, tak při jiných modlitbách, a když zestárl, vyschl sice pramen jeho slz, avšak zbožnost zůstala stejná.

Pominu to však a vrátím se k vyprávění o jeho chorobě i o jeho drahé smrti, kterou *ho oslavil Pán*.⁴³ Nadešel svátek Očišťování (Panny) Marie, při němž našemu nemocnému udělil Pán tak velikou milost, že kromě pouhého procesí, v němž nemohl jít, tehdy slavně odzpíval mši, kterou dosud za pomoci služebníka při čtení velmi těžce sloužil, sestřám vlastní rukou podával tělo Páně a měl kázání, třebaže bohužel poslední v shromáždění bratří a sester, v němž posluchačům poskytl veliké poučení. Téma jeho kázání bylo: *V Jerusalemě žil člověk, jehož jméno Simeon*, atd.⁴⁴ a v něm učinil jakési srovnání svatého Simeona se svou osobou tak, jak se dočetl, že to udělal svatý Řehoř se svatým Jobem,⁴⁵ když řekl, že nikdo nemůže lépe pochopit stav nemocného než nemocný, starce než stařec, trpícího než ten, komu byla zkušenost učitelkou v bolestech, a mnoho na tento způsob, nač si již nyní více nevzpomínám. Potom jedenáctého dne byla masopustní neděle a mše toho dne, totiž s introitem *Esto mihi*,⁴⁶ byla jeho poslední, sloužil ji obtížněji než obyčejně, při veliké slabosti svého těla, při čemž ho z obou

12.2.1184

12.2.1184

⁴³ *Srv. s. 33; pozn. 124; Sír 45, 3.*

⁴⁴ *Srv. L 2, 25: V Jeruzalémě žil muž jménem Simeon; byl to člověk spravedlivý a zbožný, očekával potěšení Izraele a Duch svatý byl s ním.*

⁴⁵ *Jedná se opět o narážku na papeže Řehoře Velikého (590-604) a pravděpodobně na jeho spis Moralia in Job neboli Libri morales.*

⁴⁶ *Jde o introit sedmé neděle před velikonoce, tzv. masopustní, nazývané také Quinquagesima, od níž se počítá čtyřicetidenní půst; srv. Ž 31, 3: Buď mi skálou záštitnou, buď opevněným domem pro mou spásu.*

stran dva podpírali, z nichž jsem byl jedním já, druhým Marsilius, který byl potom opatem v Želivě.

Zde si, čtenáři, uvědom, jak veliká v něm byla svatost života, životnost víry, statečnost ducha, když od svátku svatého Mikuláše až do této masopustní neděle, třebaže nemocen a sláb, 6.12.1183 neopominul ani jeden den obětovat Boží oběť, statečně zachováváje v nemoci sílu, kterou ještě zdrav a bez újmy držel darem Božím. Když dosloužil poslední a konečnou mši, jak jsme pověděli, třikrát si odpočinul na cestě při návratu ke svému lůžku, ze kterého potom již nevstal, ledaže pozvednut cizíma rukama. Potom přečkal ještě pondělí a konečně celý týden až do 13.2.1184 soboty do rána, a protože nemohl sloužit mši, alespoň každý den přijímal. Téhož pondělí sestry, velmi zarmouceny nad jeho utrpením, prosily ho prostřednictvím bratra Marsilia, aby přistoupil ke klášterní bráně a dal jim poslední sbohem. Když k tomu laskavě svolil, dovedli jsme ho tam vlastníma rukama a třebaže to bylo nejkratší cestou, dvakrát klesl a tolikrát také odpočíval. Potom, až na třetí pokus, přišel do kláštera, byl usazen na stolicí a ihned pozbyl ducha a popadal poslední dech, jako by již měl zemřít. A když to spatřili ti, co byli přítomni, pospíšili si dát mu poslední pomazání rukama pana převora Manduvina a když se tak stalo, maličko se mu ulehčilo, vykonal veřejnou zpověď, jak je u nás zvykem, v přítomnosti hořce plačících bratrů a sester a pak byl odnesen na lůžko.

Zbývaly ještě čtyři dni do jeho skonu, kdy pečlivě jednal se svými staršími o nástupci a navrhoval pana Petra, dřívějšího převora v Louňovicích, ale tehdy v Kounicích. Když se však onen neúprosně zdráhal, souhlasil s panem Otou nikoliv proto, že by byl valně způsobilý, ale protože tehdy nebylo v onom řádu lepšího. A když ho ten přišel navštívit, při odchodu mu prý pravil: „*Jako jsem byl s Mojžíšem,*“⁴⁷ atd. Také si dal v těch dnech předložit dřívější listy nadiktované panem Petrem, prohlédl je, přečetl a opravil a ačkoli měl ostatní údy odumřelé, přece měl neporušený zrak a sluch, navíc i pohotovou řeč až do chvíle svého skonu. V pátek, který byl v tomto životě jeho poslední, přijal poslední svátost oltářní a svým dcerám, když k němu tehdy po poslední zpovědi vykonané u něho vstoupily, udělil vlastníma rukama požehnání. 17.2.1184

Potom, když všichni odešli a já jsem u něho stál sám, požehnal i mně, starostlivě mi do- 17.2.1184
čoval, co je Božího a co náleží ke spáse duše, a zakončil svá slova tak, že řekl: „*Miluj, čest domu Božího*“⁴⁸ *a postav zeď okolo domu Izraele!*“⁴⁹ Bývám dojat k slzám, kdykoliv si vzpo-
menu na své slzy, které jsem tehdy prolil při slovech jeho napomenutí. To se stalo v pátek ráno, a když jsme ho potom okolo deváté hodinky vyzdvihli na sedadlo, jak to činíme s nemocnými,

⁴⁷ *Srv. Joz 1, 5: Jako jsem byl s Mojžíšem, budu i s Tebou. Nenechám tě klesnou a neopustím tě.*

⁴⁸ *Srv. s. 6, pozn. 23; Ž 26, 8.*

⁴⁹ *Srv. Ez 13, 5: Nenastoupili jste do trhlin a nezazdívali jste zeď izraelského domu, aby obstál v boji v den Hospodinův.*

ihned upadl do takového bezvědomí, že jsme věřili, že v téže hodině vypustí duši. Ale zakrátko se vzpamatoval, a když přišel k sobě, pronesl tento veršik: „*Nevím, čeho se bát, však bojím se, nade vším truchle.*“⁵⁰ Příští noc jsme my probděli venku kolem něho a sestry uvnitř s velkým pláčem a slzami opakovaly žalmy, písně a litanie, které se odříkávají u umírajících, a otce v jeho smrtelném zápase a již již skonávajícího doprovázely. A když tedy nastalo sobotní ráno, dva z jeho bratří, totiž Marsilius a Vilém, místo něho odzpívali mši ke cti svaté Marie vždy Panny. Když mu to svrchu jmenovaný Marsilius oznámil, poděkoval se skloněnou hlavou a takto odpověděl: „*Dobře jste,*“ pravil, „*učinili.*“ A když sestry prostřednictvím posla naléhaly, aby i tentokrát přijal svátost oltářní, jak doposud činival, pokorně to odmítl a takto promluvil: „*Ó, jak bych rád, ale neodvažuji se, totiž pro přílišnou slabost.*“ Když jsem viděl, že již zápasí se smrtí, takto jsem ho oslovil: „*Pane,*“ pravil jsem, „*hle, to je hodina, kterou jste vždy očekával, jen pozvedněte svou hlavu, hle, blíží se vaše vykoupení.*“ Na to on odpověděl takto: „*Ó, kéž by!*“

18.2.1184

Mezi tím a podobným, co pro stručnost přecházím, nadešla třetí hodina a zatím, co se sloužila mše, dva převorové, Manduvin Louňovický a Konrád Želivský, i ostatní naši bratří, kteří tam se mnou byli přítomni, vidouce, že se již ubírá svou cestou k Pánu, pozdvihli ho z lůžka na vlněnou pokrývku posypanou popelem. Nato se ona svatá duše odloučila od těla. Mnozí z okolostojících zaslechli, jak jeho blahoslavený duch, zbavený tělesných pout, zazpíval sladkou jásavou píseň na způsob ptáčete a vznesl se od jeho rtů do vzdušných výšin. Potom se připravoval pohřeb sice obvyklým způsobem, ale jemu jakožto otci s větší zbožností, také jeho tělo bylo oblečeno nikoliv do kněžského, nýbrž do jeho roucha a přeneseno do kostela, kde se podle obřadu sloužily slavné mše. Když se to skončilo a my jsme odešli, byly zavřeny dveře a sestřím bylo dovoleno přistoupit k márám, nedá se však vyslovit, jak si tam počínaly a jakými nářky ulevovaly svému žalu. Tyto mu líbaly ruce, ony nohy, jiné tváře, druhé zase oči a takovým počínáním strávily zbylou dobu onoho dne.

Večer jsme slavně konali vigilie, přerušované však hojnými slzami, v noci jsme pak hlasitě odzpívali žaltář. Když to bylo skončeno, konala se zároveň s ranními chválami, ještě než se rozednilo, slavná mše, po mši komendace, potom nevýslovný pláč a nářek sester a všech, co se tam nacházeli, když viděli, jak je tělo jejich drahého vyzdviženo a odnášeno do Želiva.

19.2.1184

Byla tehdy neděle, kdy se zpívá *Invocavit me*,⁵¹ když jsme pozdvihli tělo a kráčeli jsme do Načerace, kde zatím zpíval lidovou mši jeden kněz, jménem Radoslav, ten svěřoval jeho duši lidu a pravil, že by spíše oni sami potřebovali, aby se za ně přimlouval, než aby se za něho

⁵⁰ *Srv. Ovidius, Proměny VII, 68: Budu-li přec mít strach, jen o chotě budu se bát; III, 281: Než bojím se všeho!*

⁵¹ *Jde o introit první neděle postní; srv. Ž 91, 15: Až mě bude volat, odpovím mu, v soužení s ním budu, ubráním ho, obdařím ho slávou.*

přimlouvali k Pánu oni. Později, když jsme pokračovali v započaté cestě, potkali jsme skoro uprostřed cesty veliký zástup želivských duchovních a konvršů, kteří zemřelého otce oplakávali, truchlili nad ním a doprovodili ho až na ono místo, kde ho očekává obecné vzkříšení. Mezitím bylo jeho úmrtí oznámeno panu Jindřichovi, ctihodnému pražskému biskupovi, a ten nařídil, aby v žádném případě nebyl pohřben za jeho nepřítomnosti, což se také stalo. Neboť přišel ve středu a ve čtvrtek ho pochoval a na vlastních ramenou spolu se slavným vévodou Děpoltem a za pomoci čtyř opatů, kteří tam tehdy, jak se pamatuji, byli, nesl ctihodnou tělesnou schránku. Bylo tam však také velké množství urozených i neurozených mužů a stejně tak i žen, a ti provázeli posvátný pohřeb nárkem, jakému jsem za svých dnů neviděl podobný. Když se obřady takto skončily, vrátil se každý domů a odnášel si s sebou i jeho ducha a duši. Zesnul tak ctihodný služebník Boží, opat Gotšalk v šedesátém osmém roce svého věku, v čtyřicátém roce svého kněžství, když spravoval želivský kostel jako pastýř a opat třicet pět let a jeden měsíc, za Fridricha, císaře římského, a Fridricha, knížete českého, za biskupů Jindřicha Pražského a Pelhřima Olomouckého, léta od vtělení Pána našeho Ježíše Krista 1184, jehož království nebude mít konce na věky věků, amen.

23.2.1184
24.2.1184